

א) לקמן פ' :5 [נעיל פסא:] ב) [תוספתא פ"א] פסא:טז :ע"ש. ג) [מסכת טו: ע"ש]. ד) דמאי פ"ד משנה ג' מסכת טז:.

הגהות הב"ח

א) גמ' לעולם שאני הכא כג"ל וימית אחא לך נמחק: ב) רש"י ד"ה ותהא ובי' מתשמישן דהיינו ובי' והוה לה דברים שצניו ובי' והיינו דקמני: ג) ד"ה אלא אי אמרת ובי' ללא גזע בעלל וא"כ בע"כ יפר חלקו דקתני היינו לאור שתגריש. ממשן דלמרינן ובי' הואיל דכשתתגרש ובי' וכשתצא מתמחו ובי' ומאן דפריך הכי כפי הירא ליה ובי' דלמח לעיל. ד"כ מחלת דף פב: (ד) ד"ה שאני ובי' קא משתירא ד"ה דלמח אש: (ה) ד"ה רבי אליעזר ובי' אלא מהיקשא. י"ב ובריש מסכת דמאי פירש הכי כרעוניה משום דחפיה א' פוטרת כל הכי ע"כ מפריש ע"ה תרומה גדולה ולא תרומת מעשר:

תוספות

ואי אמרת בעל לאובבאל בריות הוא. כי מריה נטולה לאי מן יהודים פירוש מתשמיש יהודים משאר יהודים קאמרה ואמאי צריך להפר תלמי והא לא כשהי נפשה אלא משאר יהודים: שאני האב דמובחא. שמתכוונת לאקרי עגמה שתשמיש המותר לה רבינו תשמיש העגל ולכן צריך להפר חלקו ואי ספיקי ככלל בריות הוא נטולה אי מן היהודים לאו תשמיש קאמרה שהי אלא בתשמישם בלא נדרה אלא הי"ק נטולה הנחתי מפירות היהודים שלא אהנה מהם אף כי לא יאהב אהיה וא"כ הו עיני נפש דהא אמרינן (לעיל ה' פב:) פשאין פרנסתו אלא ממנו יפר דהא ליכא למימר דלמריה קונס נהנה מן הנבריות דוקא בעודו שלהם אבל ממה שיקח העגל מהם תהנה א"כ אמאי יפר בעודה תמחו אפי' צניו לצינה לא הו כיון שכולל העגל הציב ממקום שיראה הר"ר יונה י"ע ויפר לה לעולם אף אחר שיגרסה ואמאי תהא נטולה מן היהודים אלא לאו בעל בכלל בריות הוא ובי' אמרה נטולה אי מן היהודים מתשמיש קאמרה והו צניו לצינה ומשני שאני הכא דמובחא מילתא דתורה אכסיה ובי' נמי בעל לאו בכלל בריות נטולה הכא הו בכלל בריות והכי משמע לטון נטולה מבעל ומשאר יהודים וקשה לפי סברת המקשה תקשה כמו כן מאי תהא משמעו דקתני כיון דלאו שם דלהפרשה כלל למעשר עני של דמאי:

איטיביה רבא לרב נחמן. דלמח צעל לאו בכלל בריות הוא: **ותהא נטולה מן היהודים.** לכשתתגרש אסורה לינשא דהכי קאמרה ונטולה אי מן היהודים שלא אהנה (ב) מתשמישו דהיינו דומיאה דהנחת תשמישך עלי וכדכרז דלמח כל כי האי גוונא חייל נדרא. והשתא מיהדר לאימיו מיוצתא דרז נחמן אי אמרת בשלמא צעל בכלל בריות הוא אהכי יפר חלקו דכי אמרה נטולה אי מן היהודים הו צעל בכלל ואיתסר ליה מתשמיש והו להו דברים שצניו לצינה ואהכי יפר כל זמן שהיא ברשותו ולכי נפקא מיניה חיילא נדרא כשאר דברים שצניו לצינה היינו דקמני ותהא נטולה מן היהודים לכשתלמא מרשותו של זה שאינה יכולה לינשא לאחריים: **אלא אי אמרת דבעל לא הו בכלל בריות.** ותפשוט דכי אמרה ונטולה אי מן היהודים דלא הו צעל בכלל (א) משום דלמרינן נדרי עיניו נפש הוא הואיל ולכשתתגרש או תתאלמן לא תוכל להנשא לכל אדם אהכי קרי ליה מהשתא עיניו נפש אע"ג דהשתא כל זמן שהיא תמחו אינו עיניו נפש דיהא והואיל ועיניו נפש אינון אמאי יפר חלקו כשתלמא מתמחו חל הנדר ויפר לה לעולם כשאר נדרי עיניו נפש אלא ש"מ דבעל בכלל בריות הוא וצנדרים שצניו לצינה הוא. מאן דפריך הכי ס"ל דאי לאו משום דבעל בכלל בריות הוא הוה אמינא דתשמיש עיניו נפש הוא ודלא כרז נחמן דלמח לעיל דתשמיש דברים שצניו לצינה הוא אליבא דר' יוסף: **שאי הכא דמוכחא מילתא דעל היתרא קאסרה נפשה.** כלומר אצבל קאסרה נפשה משום דלדידיה היא דמתתירא אבל לשאר עלמא לא אנטריכא למיידר דלא קא משתירא (ו) דהכי דלמח אש היא: **והסניא צנריכא.** בהך פירקין דבמעשר עני מצי לאיתגווי: ר' אליעזר אומר. הלוקח פירות מעם הארץ צננה השלישית וצא לו להפריש מעשר עני אינו צריך לקרות עליו שם מעשר עני דלמעשר ראשון ליכא למימש דליתי לוי רציה דלא יהביה עם הארץ וליתיב ליה ולתרומה ליכא למימש דלא נחשדו עמי הארץ על התרומה דלית בה עון מיתה ומעשר שני ליכא צננה השלישית אבל בתרומת מעשר מיחייב דלא למדנו בה עון מיתה אלא (ס) מהיקשא דתרומה גדולה והואיל ולא כתיב בה בפירוש מיתה מש"ה לא כייית ע"ה [להיקשא] ולא מפריש ממנה תרומת מעשר ועל (אחתו) מעשר עני אין צריך לקרות עליו אפיילו שם מעשר: וחכ"א

נדור מיורדי הים לאחר שלשים יוש כאן אדם שצעת נדרו הוא מיורדי הים ולאחר מכן קודם שלשים יום נעשה מיוצני יבשה דתלי ליה האי דינא בפלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא ולדידן דק"ל כר' עקיבא אסור צו כיון שהיה מיורדי הים צעת נדרו וכדכתיבא הא ירושלמי הצלכות הרמב"ן ז"ל צפרק ארבעה נדרים וכדכתיבנא לה נמי לעיל (דף ג.) וכיון דתלי ליה להאי דינא בפלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא מינייה דכי היכי דצואתן שהיו צעת נדרו יורדי הים ואח"כ נעשו יושבי יבשה אסור לר' עקיבא ומותר לרבי ישמעאל הכי נמי כי הו אפיכא דהיינו צואתן צני אדם שהיו צעת נדרו יושבי יבשה ולאחר מכן נעשו יורדי הים אסור לר' ישמעאל ומותר לרבי ישמי ולפום האי פירושא דרשמי לא רמי האי ירושלמי כגמרא דלין דהא הכא מסקינן דהיי דבעל לאו בכלל בריות צעיה שגדריה אפי' הכי כשתתגרשה אסורה צו מפני שחזר להיות בכלל בריות אלמא לאו צתה אמריה בלחוד אזלינן. ובי' תימא רב נחמן מוקי לה למתני' כר' ישמעאל דאזיל צתה שעה שהנדר חל בה ומש"ה קמני דנתגרשה אסורה ליהנות בעצלה ליתא דהא חסם לן תנא צהאי פירקא כר"ע דתנן לקמן [פסא:] אמרה הריני מירה לאחר ל' יום אע"פ ששאלת בתוך שלשים יום אין יכול להפר אלא ודאי כי קמני דנתגרשה אסורה לצעלה אפילו רבי עקיבא מודה בה הלכך להאי פירושא גמרא דלין לא אתי כירושלמי. ונראה לי דליכא למיסמך צהא אגמרא דצני מערבא כיון דגמרא דלין פליגא עלה דלפום גמרינן אסור צין צצני אדם שהיו בכלל לשונו צעעה הנדר צין צצני אדם שהיו בכלל לשונו לאחר מכן וצבריה דר' עקיבא לא קשיא אהא מלתא כלל משום דהא מילתא תליא בלשון צני אדם ובגמרא דלין סברינן דככלל ליה צני אדם כולוה בכלל ור"ע צמילתיה צתה דרשא דקראי דייק ליה הכי דלא שייך התם בלשון צני אדם כלל וצירושלמי לא סברי הכי אלא סברי דהנודר מיורדי הים ודאי להנהו דהו יורדי הים צעת עיקר נדרו קא מכוין ומש"ה לית ליה למידק אלא לידע איזו שעה הוא עיקר נדרו אש שעת האמירה או שעת החלות ומש"ה אמרינן התם דתלי בפלוגתא דרבי ישמעאל ור' עקיבא. האי הוא פירושא דירושלמי ומאן דלא מפרש ליה הכי לא סבר ליה מיד. ובגמרא דלין סברינן דלא תלי צהא מלתא כלל אלא בלשון צני אדם שכולן

נטולה אני מן היהודים. מודרת אני מהם מתשמיש שלא יהנה שום יהודי ממנה (לעיל פ"א). אין אדם צריך לקרות שם על מעשר עני של דמאי. דלמרינן (סוטה מת.) דיתוק הן גדול שלח בכל גבול ישראל וצאה את עמי הארץ משוהין על המעשרות מן מתרומה גדולה, אמר להן לשראל בני כסף צמחה צמחה במיתה כן הטבל צמחה, עמד ותיקן הלוך מעם הארץ יפריש כל המעשרות ומעבדן לעצמו ואח"כ מעשר ראשון שהרי מותר לר"ס, ומעשר שני ארלו בירושלם, ואם שנת מעשר עני הוא חלקו ר' אליעזר ותנאים, וקאמר ר"א דלא מיבעי אפרישי ממשא דלא צריך, אלא אפילו לקרות עליו את השם ולומר מעשר עני של כרי זה היא צנפוטו או בדרומו נמי לא צריך (מכות טז:).

פירוש הרא"ש

והתנן נטולה אני מן היהודים ב"י. הי"ג וז' אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא חלקו אמאי צריך להפר דמי שאינו בכלל בריות גם אינו בכלל יהודים וא"כ חלקו אמאי צריך להפר והכי לא אסרה עגמה עליו: שאני האב דמובחא ביילתא ב"י. דבעלמא לא הו בעל בכלל בריות הכא מוכחא מילתא דהו בכלל היהודים שמהם ירכיב לאסור עגמה אלא ממי שהיא מותרת לו ופי"ג וז' אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עיניו נפש אינון ויפר לעולם והי"פ דאי בעל לא הו בכלל בריות א"כ נטולה אי מן היהודים לאו לעינן תשמיש קאמרה ונכלאו הכי אסורה להם אלא לעינן הנאה קאמרה שאסרה הנחת עולם עליה והו נדרי עיניו נפש ויפר לעולם ואמאי קאמר ותהא נטולה מן היהודים ואע"ג דלמרינן כיון דבעל לאו בכלל בריות הוא אינו יכול להפר אלא משום קונס שאני נהנה לבריות ומותרת בפירותיהן דבי' לעיל אבל נטולה אי מן היהודים משמע מפירותיהן הלכך אסורה להם אף אם ימכרום לאחרים ומשמעו לא קשיא ליה דה"ק יפר חלקו מותרת ליהנות מן היהודים בעודה תמחו ותעמוד אלא ותשמשו: ובשני שאני האב דמובחא ביילתא. כלומר לישנא דנטולה אי מן היהודים משמע דמתשמיש קאמרה ובעל הוה בכלל דהיתרא קאסרה נפשה ולישנא קמא מרווח ופשוט יומר אלא דאפשר דקשה להו משום דליכא למימר

מעבדו

המודר הנאה מלשני העיר וצא אדם אחד ושמתה עמם כל צפ"ט מהלכות נדרים (הלכה ה') כן ג"ל. ואפשר שהרמב"ן ז"ל לא חלק ולא הביאו בהלכותיו אלא ללמוד ממנו שאסור צצני אדם שהם בכלל לשונו צעת אמירה אע"פ שאינו בכלל לשונו צעת חלות הנדר דהאי דינא ליתיה בגמרא דלין אבל לא לסמוך על הירושלמי בהלכתיה וצטעמיה אי נמי דירושלמי גופיה לאותם צני אדם שהם בכלל צעת חלות הנדר פשיטא ליה מלשון צני אדם בגמרא דלין אבל דמיל אף צתה אמירה מפיק מדר"ע: **איטיביה רבא לרב נחמן וכו' נטולה אי מן היהודים.** שאסרה הנחת תשמישם עליה ואי אמרת צעל לאו בכלל בריות הוא למה לה הפרה דהא איהו לא הו בכלל איסור: **שאי הכא דמוכחא מילתא דהיתרא קא אסרה נפשה.** לעולם בעלמא לאו בכלל בריות הוא אבל הכא כשאוסרת עליה הנחת תשמיש ואומרת נטולה אי מן היהודים ע"כ דעתה הוא שיהא צעל בכלל איסורא דהיתרא קאסרה נפשה דבאיסורא למה לה למיסר כבר אסורה ועומדת וכיון דלית לה היתרא אלא בתשמיש צעלה ע"כ עיקר נדרה הוא לאסור הנחת תשמישו הלכך הכא ודאי ע"כ צעל בכלל בריות הוא. ואיכא נקטי דגרסי ואי אמרת צעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עיניו נפש הוא ליפר לה לעולם והי"פ אי אמרת בשלמא דבעל בכלל בריות הוא ובי' אמרה נטולה אי מן היהודים מתשמיש קאמרה שצאה לאסור תשמיש צעלה המותר לה עם תשמיש כל היהודים ומש"ה יפר חלקו בלכד ואם תתגרש תהא נטולה מן היהודים משום דהו דברים שצניו לצינה שאינו מפר לאחרים וכדאסיקנא לעיל [עש:] אלא אי אמרת דבעל לאו בכלל בריות הוא וכי אלא ע"כ נטולה אי מן היהודים פירותיהם קאמרה וא"כ נדרי עיניו נפש אינון ויפר לה לעולם דהא אסיקנא צריש פירקין [שס] דמפר צין לעצמו צין לאחרים דליכא למימר נטולה אי מן הנחת פירותיהם של יהודים בעודן שלהן קאמרה אבל אי זצין להו צעל מותרת בהן דא"כ אמאי דבעלמא צעל לא הו בכלל בריות הכא הו משום דמוכחא מילתא דהיתרא דהיינו תשמיש דבעל קאסרה נפשה: **אין אדם צריך ליריד (לתרום תרומת מעשר) [לקרות שם על מעשר ענין של דמאי.** הלוקח מעם הארץ צריך לעשר ולתרום תרומת מעשר ונותנה לכהן ומעשר ראשון גופיה

לעולם צעל לאו בכלל בריות הוא והאי דצריך להפר חלקו דר"ג דלעיל גבי היא שאל אציע ממתוך וי"ג לפום ביהשתא דעלמא צעל בכלל בריות הוא ולכן מחקו לעשות גירסא אחרת: אין אדם צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי. הלוקח תבואה מע"ה צריך להפריש מעשר ראשון ומעשר עני מספק אצל מעשר עני אין צריך: